

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಪರಮಲಕ್ಷ್ಯ

ಪ್ರೊ. ಡಾ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ್

ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಗಾಯನ-ವಾದನಗಳ ಪರಮಗುರಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಲೇಖಕರು ಹಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ಭಾಜನರಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈಣಿಕರು ಹಾಗೂ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು. ನೂರಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕ ಸಂಗೀತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಅವರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಲಲಿತಕಲಾ ಕಾಲೇಜಿನ ಸಂಗೀತ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅಪಾರ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅವರು ಅನೇಕ ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಕಲಾಮೌಲ್ಯಗಳಿಗಿರುವಷ್ಟೇ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಾನ ಅವಿನಾಭಾವದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೂ ಉಂಟು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಧಾರ ಸ್ವರವೇ ಆಗಿದೆ; ಪವಿತ್ರ, ಭವ್ಯ, ಆರ್ಷೇಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇರುವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಆಧಾರಸ್ವರವೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯೇ. ಈ ಮಹಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾದುದೇ ವೇದಮೂಲವಾಗಿ. ಎಂದೇ, ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಮರ್ಥ ಸಂಹನ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತವೂ ವೇದಮೂಲವೇ. ಸಾಮವೇದವೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತಕಲೆಯ ಮೂಲ ಎಂಬುದು ಆರ್ಷೋಕ್ತಿ — ‘ಸಾಮವೇದಾದಿದಂ ಗೀತಂ ಸಂಜಗ್ರಾಹ ಪಿತಾಮಹಃ (ಭರತ)’. ಭುಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಿಗಳೆರಡನ್ನು ಒಂದರಿಂದಲೇ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಏಕೈಕ ಸಾಧನವು ಸಂಗೀತವೇ ಎಂದು ಸಂಗೀತರತ್ನಾಕರದ ಖ್ಯಾತಿಯ ಶ್ರೀ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನ ಘೋಷಣೆಯು ಆತನಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ನಂತರದ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ನಿಲುವನ್ನೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಂತಹದು:

‘ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಾಣಾಂ ಇದಮೇವೈಕಸಾಧನಮ್’

ಈ ಬೃಹತ್ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಬಂಧಪ್ರಕಾರಗಳೂ, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ದಾಸರ ಪದಗಳೂ, ಸಂಗೀತ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ, ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಎಲ್ಲ ಮಹಾವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರ ರಚನೆಗಳೂ ಸಂಗೀತಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಅವಿನಾಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಸಾರುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಗೀತಪದ್ಧತಿ ಗಾಯನಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯೇ ಆವಿಷ್ಕರಿಸಲು ಕಾರಣವಾದರೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ‘ಮಾತು’ ವಸ್ತುವೇ (ಸಾಹಿತ್ಯಭಾಗವೇ) ಎಂಬಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯೇ ಈ ಸಂಗೀತ ರಚನೆಗಳ ಅಂತಃಸತ್ತ್ವ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ದೈನಂದಿನ ಬಳಕೆಯ ಅದೃಷ್ಟೀಕೌಶಲಗಳಂತೆ ಒಂದು ಕೌಶಲವಾಗಷ್ಟೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

‘ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ’ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನಿಗೆ, ಅದುವೆ ಅಧಿ-ಆತ್ಮನಿಗೆ, ಅರ್ಥಾತ್ ಮೇಲಿನ ಆತ್ಮನಿಗೆ, ಅರ್ಥಾತ್ ‘ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ’ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು, ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು ಎಂದೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಈ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೇ ಸಗುಣೋಪಾಸನೆಯ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ನಾಮರೂಪ ಉಪಾಧಿ

ಗಲೊಡನೆ, ಸರಳವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ, 'ದೇವರು' ಎಂದು, ನಾವು ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿಯೂ ಗುರಿಯಾಗಿಯೂ ಅವಲಂಬನೆ ಯಾಗಿಯೂ ಆರಾಧಿಸುವುದು.

ಕಲೆಗೆ, ಪ್ರಕೃತ, ಸಂಗೀತಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಆರಾಧನೆಯು ಎರಡು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ನ್ನುಗ್ರಹಿಸಿದ ದೈವಕ್ಕೆ, ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರೆಂದಂತೆ, 'ಕೆರೆಯ ನೀರನು ಕೆರೆಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ ವರವ ಪಡೆದಂತೆ' ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು, ಗಾಯನ ವಾದ್ಯವಾದನಗಳೂ, ವಾಗ್ಗೇಯಗಳ, ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಗೀತರಚನೆಗಳ ಮಾತುಧಾತುಗಳೂ ದೈವಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿ ಬೇಕಾದುದೇ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದರ್ಶ. ಈ ಆದರ್ಶದ ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಕಲೆಗಾರರಿಗೂ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಿಗೂ ಅಲೌಕಿಕವಾದ, ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಆನಂದ, ತೃಪ್ತಿಗಳು ದೊರೆಯುವ ಹಾದಿ ಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕರಿಗೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಅದೆಷ್ಟೋ ಮನ ರಂಜನೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಈ ಸಮರ್ಪಣಾಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಷ್ಟೇ ಇರಬೇಕಾದುದು ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿರಿಯ ಪ್ರವರ್ತಕರು ತಳೆದಿದ್ದ ಆದರ್ಶ. ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಬಹುತೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭ ಪರಿಸರಗಳಲ್ಲಿ. ಪ್ರಬಂಧಗಳ, ನಂತರದ ಕಾಲದ ವಾಗ್ಗೇಯ ರಚನೆಗಳ ಪದ-ವಸ್ತುವೆಲ್ಲವೂ, ಅರ್ಥಾತ್ ಮಾತು, ದೈವಸ್ತುತಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ರಾಜಾಶ್ರಯ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗೆ ದೊರೆತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ, ಅಂದಿನ ಕಲೆಗಾರರು ವಾಗ್ಗೇಯ ಗಳನ್ನು ರಾಜಾಪ್ರಶಂಸೆಯಾಗಿ ರಚಿಸಿದರೂ ಆ ಕೆಲಸ 'ನಾವಿಷ್ಟು ಪೃಥಿವೀಪತಿಃ' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತಿದ್ರೋತಕವಾಗಿರು ತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹಂತವನ್ನೂ ದಾಟಿದ್ದು, ಕಲಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ದೈವಸಮ ಪರ್ಣೆಗಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಯಾವುದೇ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ಮಾನವನಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ, ದಿಟ್ಟವಾದ ನಿಲುವಿ ನೊಂದಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ, 'ನಿಧಿ ಚಾಲ ಸುಖಮಾ, ರಾಮುನಿ ಸನ್ನಿಧಿ ಸೇವ ಸುಖಮಾ?' ಎಂದು ರಚಿಸಿ ಹಾಡಿದವರು ಶ್ರೀ ತ್ಯಾಗರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮತ್ತು 'ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಸದಾ ಭಜಾಮಿ, ಹೀನ ಮಾನವಾಶ್ರಯಂ ತ್ಯಜಾಮಿ' ಎಂದು ರಚಿಸಿ ಹಾಡಿದವರು ಶ್ರೀ ಮುದ್ದುಸ್ವಾಮಿ ದೀಕ್ಷಿತರು. ಇದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಒಂದು ಮಜಲು.

ಎರಡನೇ ಮಜಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಎಂದು ಸಂಗೀತಕಲೆ ಯನ್ನೇ, ಅದೇ ದೈವವೆಂಬ ಭಕ್ತಿಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತಳೆದು ಕಲಾರಾಧನೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ, ವಾದನ ವನ್ನೂ ಈ ನನ್ನ ಪ್ರಬಂಧದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದರ ಔಚಿತ್ಯ ನಿಮಗೆ ಸೂಚಿತವಾದೀತು!

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ತೃಪ್ತಿಗೆ, ಆನಂದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಸುಗಮ ಗೊಳಿಸುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಬಂಧಾದಿ ವಾಗ್ಗೇಯ ರಚನೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ವೆಲ್ಲವೂ ದೈವಸ್ತುತಿ ನುತಿಗಳೇ ಆಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತವು ಗಾಯನಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆದುದು ಎನ್ನು ತ್ತೇನೆಯೇ ಹೊರತು ಗಾಯನಮಾತ್ರವಾಗಿಯೇ ಎನ್ನುವುದಿಲ್ಲ ವಲ್ಲ! ಹೀಗೆ, ವೇದಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಾದ್ಯಕ್ಕೂ ವಾದನ ಕಲೆಗೂ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನ ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದೇ. ಲಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಪೋಷಣೆಗಳಿಗಂದೇ ವಿಕಸಿತವಾದ ಅವನದ್ದ ಮತ್ತು ಘನವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆಟ್ಟರೂ, ಸಂಗೀತ ಪ್ರತಿ ಪಾದನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುವ ತತ ಮತ್ತು ಸುಷಿರವಾದ್ಯಗಳಾದ ಸ್ವರ ವಾದ್ಯಗಳ ವಾದನಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಗಾಯನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ ವಸ್ತುವಲ್ಲದೆ ಅದರಿಂದ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ವಸ್ತು ಇಲ್ಲ, ಇದ್ದರೆ ಅದು ಅತ್ಯಲ್ಪ. ವಾದನಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವು ಗಾಯನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವುದೇ. ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು, ಅವುಗಳ ಭಾಷೆಗಳು ಸ್ಫುರಿ ಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಎಂಬ ಅಂಶವು ನಿಜವಾದರೂ, ರಚನೆಗಳ ಸಾಹಿ ತ್ಯದ, ಅವುಗಳ ಅರ್ಥದ, ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರ ಭಾವನೆಗಳ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯವಾದಕರ ಪ್ರತಿಪಾದನಾ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು, ವಾದಕರು ನುಡಿಸುವ ಗೇಯದ ಮಟ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ರಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ, ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತೃಪ್ತಿ, ಆಸ್ವಾದನ, ಆನಂದಗಳಿಗೆ ದಾರಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಳ ಭಾವಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ವಾದನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು, ಕನಿಷ್ಠವೆಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಳನ್ನು ಅರಿತು ನುಡಿಸುವುದು.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೂ ವಾದ್ಯವಾದನಕ್ಕೂ ಇರುವ ಗಹನವಾದ ಒಂದು ಸಂಬಂಧವಿದು, ಒಂದನೇ ಮಜಲಿನದು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಎರಡನೇ ಮಜಲಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ವಾದನದ ಸಂಬಂ ಧವೂ ಅಷ್ಟೇ ಗಹನವಾದುದು. ಇದೇ ನಾದಾನುಸಂಧಾನವೆಂಬ ಮಾರ್ಗ. ದೇವಗಾಂಧಾರಿ ರಾಗದಲ್ಲಿನ ಸಂಗೀತಸ್ತುತಿಯಾದ ನನ್ನ ಕೃತಿ ಹೇಳುವುದು ಈ ನಾದಾನುಸಂಧಾನವನ್ನೇ. 'ಅನುಸಂಧಾನ'

ಪದಕ್ಕೆ ನಿಘಂಟುಗಳು ಕೊಡುವ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ, 'ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು, ಯೋಗ್ಯಸಂಬಂಧ, ಗುರಿ ಇಡುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಹೊಂದುವುದು' ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳು ನಾದದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದವು. ಅರ್ಥಾತ್, ನಾದದ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಅಥವಾ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು ಅಥವಾ ನಾದದ ಜತೆ ಸೇರಿಹೋಗುವುದು, ನಾದವನ್ನು 'ನಾದಬ್ರಹ್ಮ'ವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದು, ಅನುಭವಿಸುವುದು - experiencing naada or 'Naadabramha', ನಾದದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೀಭವಿಸುವುದು. ಇದೇ ವಾದಕನ ಆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವ (ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ!). ಇಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಅನುಭವ ವಾದಕನಿಗಾಗುವುದು ಯಾವಾಗ, ಯಾವ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ? ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಹೊರಗಣ್ಣು ಶ್ರೋತೃಗಳತ್ತ ನೋಡುವಂತಿದ್ದರೂ, ದೃಷ್ಟಿ ತನ್ನೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು, ಆವಾಗ! ನಾದವನ್ನು ನೋಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ! ನಾದವನ್ನೇ? ನೋಡುವುದೇ? ಹೌದು, ನೋಡುವುದೇ! ವೇದಗಳನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗುರುತಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಹನ ಮಾಡಿ ಉಪಕರಿಸಿ, ಈ ಅದ್ಭುತ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಆ ಮಹಾ ಋಷಿಗಳನ್ನು 'ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟಾರರು' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ — ಕೇಳಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು 'ನೋಡಿದರು' ಎಂದರ್ಥ. ಹಾಗೆ, ವಾದ್ಯವಾದಕರು ನಾದದ್ರಷ್ಟಾರರಾಗುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, 'ನಾದಯೋಗಿ' ಆಗಬೇಕು. ಗಾಯನದ ಫಲಶ್ರುತಿಯೂ ಇದೇ. ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಫಲಶ್ರುತಿಯ ಆದರ್ಶವೂ ಇದೇ. ಆದುದರಿಂದ, ತತ್ತ್ವ ಶ್ವಃ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳೂ ಗಾಯಕರ ಆದರ್ಶವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕಾದುದೇ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಸಂಗೀತಕಲೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂಬುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವವಾಗುವುದು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತೃಪ್ತಿ-ಆನಂದಗಳನ್ನು ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ, ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರನಿಗೆ, ನೀಡುವುದು ಎಂದರೆ, ದೈವದ ಕಡೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ನನ್ನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಇದು ಹೀಗೆ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ನನ್ನ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುವ ಈ ಧೈಯ, ಆದರ್ಶ, ದೇವಗಾಂಧಾರಿ ರಾಗದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ:

ಅಂತರಂಗಮುನು, ರಾಗಾಂತರಂಗಮುನು ದೆಲಿಸಿ ಪಾಡಿನ
ಸಂಗೀತಮುನಕು ಮಾತ್ರಮೇ ಪೂರ್ಣಾರ್ಥಮು! ಚಿಂತನ,
ಮನನ, ಸಾಧನ ಜತಗೂರ್ಚಿ ಮನಕೆಂತೋ ಚಕ್ಕನಿ ಮಾರ್ಗ
ಮುನು ಚೂಪಿನ ಪದ್ಧಲಯಂತರಂಗಮುನು ದೆಲಿಸಿ ಪಾಡಿನ...!

ನಾದಾನುಸಂಧಾನಮುತೋ, ಸ್ವರಶುದ್ಧಮುತೋ, ದೇವ
ಗಾಂಧಾರಿವಲೆ ರಾಗಮುಲನಭ್ಯಸಿಂಚಿ, ವೇದಾಂತುಲೈನ ಸಂಗೀತ
ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಲೋ ಸಂದೇಹಮುಲೇಕ, ಭಕ್ತಿಕೋ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರು
ನಿಯಂತರಂಗಮುನು ದೆಲಿಸಿ ಪಾಡಿನ ಸಂಗೀತಮುನಕು
ಮಾತ್ರಮೇ ಪೂರ್ಣಾರ್ಥಮು..

ಈ ಪೂರ್ಣಾರ್ಥ ದೊರೆಯುವುದೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಾಗಲೇ.

ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಪರಿಕರಗಳನ್ನೂ ಅದೇ ದೈವವಾಗಿ ಕಂಡು, ಕಲೆಯನ್ನೇ ದೈವವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಎರಡರಲ್ಲೂ ಪೂರ್ಣ ಅಭೇದವನ್ನು ಕಂಡು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ದೈವವನ್ನೂ ದೈವದಲ್ಲಿ ಕಲೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಪರಿಕರಗಳನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಆರಾಧಿಸುವುದು ಸಂಗೀತಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮಜಲು. ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಭಾವನೆಗಳಿಗೂ ಮೂಲ ನಮ್ಮ ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ಕಾಣಲು ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಕೃತ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ತವವು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, "ಈ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವೇ ನಿನ್ನ ಶರೀರ; ಈ ಭೂಮಿಯೇ ನಿನ್ನ ಸ್ಥೈರ್ಯ; ಆಗ್ನಿಯೇ ನಿನ್ನ ಕೋಪ; ಚಂದ್ರನೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ; ಶ್ರೀವತ್ಸವೆಂಬ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ನೀನೇ ಧರಿಸಿರುವೆ" —

ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ಶರೀರಂ ತೇ ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ತೇ ವಸುಧಾತಲಮ್ |

ಅಗ್ನಿಃ ಕೋಪಃ ಪ್ರಸಾದಸ್ತೇ ಸೋಮಃ ಶ್ರೀವತ್ಸಲಕ್ಷಣಃ ||

ಎಂಬ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ,

ಪ್ರಪಂಚಸಾರತಂತ್ರವು ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಅದು ಹೇಳುತ್ತದೆ:

ಮನೋವೃತ್ತಿರಸ್ತು ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚೇ ಸಮಸ್ತಾ |

ತಥಾ ವಾಕ್ಯವೃತ್ತಿಃ ಸ್ತುತಿಸ್ಯಾನ್ಮಹೇಶಿ |

ಶರೀರಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಣಾಮಕ್ರಿಯಾ ಸ್ಯಾತ್ |

ಪ್ರಸೀದ ಕ್ಷಮಸ್ವ ಪ್ರಭೋ ಸಂತತಂ ಮೇ ||

'ಹೇ ಮಹೇಶಿ, ನನ್ನ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಸ್ಮೃತಿಯಾಗಲಿ; ನನ್ನ ವಾಕ್ಯವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಯಾಗಲಿ; ನನ್ನ ಶರೀರಪ್ರವೃತ್ತಿಯೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರವಾಗಲಿ; ಹೇ ಮಹೇಶ್ವರಿ, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು ಮತ್ತು ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ಷಮಿಸು.'

ಹಲವಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠರು ಇದೇ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದರ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯೊಂದನ್ನು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ದಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, 'ನಡೆದದ್ದೆಲ್ಲವು ಲಕ್ಷಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ, ನುಡಿದದ್ದೆಲ್ಲವು ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವು, ಭೂಮಂಡಲದಿ ಶಯನವೇ ನಮಸ್ಕಾರ.'

ತಂಬೂರಿ ಮೀಟಿದವ ಭವಾಬ್ಧಿ ದಾಟಿದವ |

ತಾಳವ ತಟ್ಟಿದವ ಸುರರೊಳು ಸೇರಿದವ ||

— ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು.

ಶ್ರೀ ತ್ಯಾಗರಾಜರು

ಸಂಗೀತಕಲೆಯ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಸಂಗೀತತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುದ್ದುಸ್ವಾಮಿದೀಕ್ಷಿತರು ಗಮಕ ಕ್ರಿಯೆ ರಾಗದ 'ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮೇ ಮುದಂ ದೇಹಿ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಯನ್ನು 'ವೀಣಾಗಾನ ದಶಗಮಕಕ್ರಿಯೇ' ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗಲೂ, ವಂಶವತಿ ಮೇಳರಾಗದ ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ದ್ವಾವಿಂಶತ್ ಶ್ರುತಿ ಸ್ವರ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ' ಎಂದೂ, ೭೨ನೇ ಮೇಳರಾಗ ರಸಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿನ 'ಶೃಂಗಾರ ರಸಮಂಜರಿಂ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿಸಪ್ತತಿ ರಾಗಾಂಗರಾಗಮೋದಿನೀಂ ಮತಂಗ ಭರತವೇದಿನೀಂ' ಎಂದೂ, ಜುಜಾವಂತಿ ರಾಗದ 'ಅಖಿಲಾಂಡೇಶ್ವರಿ ರಕ್ಷಮಾಂ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಝಲ್ಲೇ ಮರ್ದಲ ಝಝಝವಾದ್ಯ ನಾದ ಮುದಿತೇ' ಎಂದೂ, 'ಜುಜಾವಂತಿರಾಗನುತೇ' ಎಂದೂ, ಅಭೇರಿ ರಾಗದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ವೀಣಾಭೇರಿ ವೇಣುವಾದ್ಯ ವಿನೋ ದಿನಿ ಮೋದಿನಿ' ಎಂದು, ದೇವಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗಲೂ, ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗೂ ಕಲೆಯ ಪರಿಕರಗಳಿಗೂ ದೇವಿಯನ್ನು ದೇವಿಗೂ ಹೇಳುವ ಪೂರ್ಣ ಅಭೇದವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಮಜಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಸಂಗೀತ ಕಲಾ ಸ್ವರೂ

ಪಿಣಿಯೇ ದೇವಿ ಲಲಿತೆ, ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದು ಸಾರುವ ಇತರ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳೂ ಇವೆ.

ಶ್ರೀತ್ಯಾಗರಾಜರು ತಮ್ಮ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಮೂಲಕ ಮೂಡುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಈ ಮಜಲಿನ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶಿವನನ್ನು 'ನಾದತನು ಶಂಕರ'ನೆಂದೇ ಚಿತ್ರರಂಜನಿ ರಾಗದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ನಮಿಸುತ್ತಾರೆ: 'ನಾದ ತನುಂ ಅನಿತಂ ಶಂಕರಂ ನಮಾಮಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, 'ಸ ರಿ ಗ ಮ ಪ ದ ನೀ ವರ ಸಪ್ತಸ್ವರವಿದ್ಯಾಲೋಲಂ' ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡುವುದೇ ಈ ಮಜಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ದ್ಯೋತಕ.

ಮಹಾಲಾಕ್ಷ್ಮಣಿಕ ಶ್ರೀ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನ 'ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ' ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ 'ಚೈತನ್ಯಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ನಿವೃತ್ತಂ ಜಗದಾತ್ಮನಾ | ನಾದಬ್ರಹ್ಮ ತದಾನಂದಂ ಅದ್ವಿತೀಯಂ ಉಪಾ ಸೃಹೇ' ಎನ್ನುವ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ. 'ನಾದೋಪಾಸನಯಾ ದೇವಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರಾಃ | ಭವನ್ಮುಪಾಸಿತಾನಾನಂ ಯಸ್ಯಾ ದೇತೇ ತದಾತ್ಮಕಾಃ|' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೂ, ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನಿಗೆ ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೊದಗಿಸಿರಬಹುದಾದ,

ನಾದರೂಪಃ ಸ್ಯತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಾದರೂಪೋ ಜನಾರ್ದನಃ |

ನಾದರೂಪಾ ಪರಾಶಕ್ತಿಃ ನಾದರೂಪೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ ||

-ಎಂಬ ಮತಂಗನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಈ ಭಾವನೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ, ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರಾದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ ನಾದ ರೂಪರೇ, ನಾದಬ್ರಹ್ಮದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಷ್ಟೇ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಶ್ರೀ ತ್ಯಾಗರಾಜರು ತಮ್ಮ ಬೇಗಡೆ ರಾಗದ 'ನಾದೋಪಾಸನಚೇ ಶಂಕರ ನಾರಾಯಣ ವಿಧುಲು ವೆಲಸಿರಿ' ಕೃತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜ್ಯರು ಮುಖಾರಿ ರಾಗದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಮು ಸಾರೂಪ್ಯ ಸೌಖ್ಯದಮೇ' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಶಂಕರಾಭರಣದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವರರಾಗ ಸುಧಾರಸಯುತ ಭಕ್ತಿ' ಸ್ವರ್ಗಪ ವರ್ಗಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೊಡುವಂಥದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಗೀತದ ಪರಿಕರಗಳಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿ, ಸಂಗೀತವೆಂಬುದು ಕಲೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಸಮರ್ಥವಾದ, ಭರವಸೆ ಮೂಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಆರಭಿ ರಾಗದ 'ನಾದಸುಧಾ ರಸಂಬು ಇಲನು ನರಾಕೃತಿ ಆಯೆರಾ' ಎನ್ನುವ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯದೈವ ಶ್ರೀಮಹಾ ವಿಷ್ಣು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಶ್ರೀರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕಲೆಯ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣುಗಳು ತ್ಯಾಗರಾಜರದು. ಪೂಜ್ಯ ರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ, 'ವೇದಾಗಮ ಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ಪ್ರಣವನಾದವು, ನಾದಸುಧಾರಸವು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನೆಂಬ ನರಾಕೃತಿಯಾಯಿತು. ಸಂಗೀತದ ಮೂಲದ್ರವ್ಯವಾದ ಸಪ್ತಸ್ವರ ಗಳೇ ಕೋದಂಡವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ ಏಳು ಘಂಟೆಗಳು. ರಾಗ

ವೆಂಬುದೇ ಶ್ರೀರಾಮನ ಕೋದಂಡವೆಂಬ ಧನುಸ್ಸು; ಘನ ನಯ ದೇಶ್ಯಗಳೆಂಬ ರಾಗಗಳ ಮೂರುಗುಣಗಳೇ, ವಿಧಗಳೇ, ಈ ಕೋದಂಡದ ಮುಪ್ಪುರಿಯಾದ ಹಗ್ಗ; ನಿರತಿ ಗತಿ ಎಂಬುದೇ ಈ ಕೋದಂಡದಿಂದ ಹೋಗುವ ಬಾಣ. ಅಂದರೆ, ಈ ಕೋದಂಡ ದಿಂದ ಗುರಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊರಟು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಬಾಣಪರಂಪರೆ ಎಂದರ್ಥ. ಸಂಗೀತರಚನೆಯಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿ ಸಂದರ್ಭಗಳೆಂಬುವೇ ಶ್ರೀರಾಮನ ಮಧುರವಾದ ಮಾತುಗಳು. ಇಂಥ ನಾದಸುಧಾರೂಪಿ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಭಜಿಸುವುದೇ ನಾದೋಪಾಸಕರಾದ ಸಂಗೀತಾಭ್ಯಾಸಿಗಳ ಪರಮ ಸೌಭಾಗ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಂಥ ಸಂಗೀತ ಪರಿಕರಗಳಿಗೂ ದೈವಕ್ಕೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಮನ್ವಯಗಳನ್ನು ಸಂಗೀತರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕತೆಯ ಈ ಮಜಲಿನ ಭಾವನೆಗಳು ವಿರಳ. ಸಂಗೀತ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾದ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದೆಂದೂ ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೈವದ ಕಲೆಯ ಅಭೇದತ್ವದ ಮಜಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದರ ಜತೆಗೆ, ಅದೇ ಅಭೇದತ್ವವನ್ನೂ, ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧನೆಯ ಮಜಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಾಣ ಬಹುದು. ಹ್ರಸ್ವತೆಗಾಗಿ ರಚನೆಗಳ ತೆಲುಗಿನ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲಪಾಠವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡದ ಅನುವಾದ ಅಥವಾ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಪೂಜಾ ಪರಿಕರಗಳಿಗೂ ದೈವದ ಪೂಜಾ ಪರಿಕರಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿದೆ ಒಂದು ಸಮನ್ವಯ. ಸಾರಮತಿ ರಾಗದ ಆದಿತಾಳದ ಕೃತಿ ಇದು:

‘ರಾಗಸಾರ ಮತಿಮುಖ್ಯವೆಂದರಿತು ಚೆಂದದ ಕೃತಿಗಳ ರಚಿಸಿ ಪಾಡುವುವೇ ಲಲಿತೆಯ ಪೂಜೆ. ರಾಗಸುಧಾನಂದ ಸಾಗರದ ಲೀಜಿದವರು, ಮೂರು ತಾಯಂದಿರ ತಾಯಿ ಆದಿಶಕ್ತಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಿಯ ಕೃಪಾಸಾಗರದಲೀಜಿದವರೇ ನಿಜ.’

‘ಪಂಚದಶಗಮಕಗಳೇ ಪಂಚದಶಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರದ ಬೀಜಗಳು. ರಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ವರಸಂಚಾರಗಳೇ ಲಲಿತೆಯ ಅಲಂಕಾರದ ಆಭರಣಗಳ ಬಂಗಾರ. ದೇವಿಯ ನಾಮವೈಭವವೇ ಕೃತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಮಂತ್ರದ ಜಪದ ಲಯವೂ ಆವೃತ್ತಿಗಳೇ ಕೃತಿಯ ಲಯ ತಾಳಗಳು. ತ್ರಿಶ್ರ, ಚತುರಶ್ರಾದಿ ಲಘುಜಾತಿಗಳೇ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಐದು ಜಾತಿಗಳ ಪುಷ್ಪಗಳು. ಘನ-ನಯ-ದೇಶ್ಯಗಳೆಂಬ ರಾಗವಿಧಗಳೇ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಅರಿಶಿನ-ಕುಂಕುಮ-ಚಂದ್ರ ಚೂರ್ಣಗಳು. ಅಂತರಬಹಿಷ್ಕೃತ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಕ್ಕಾಗಿರುವ ಆಚಮನವೇ ಸಂಗೀತಭ್ಯಾಸ ವಿನಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ವಾದ ‘ಶ್ರುತಿ.’ (ತಂಬೂರಿ ನೀಡುವುದು). ನಾದಯೋಗವೇ

ದೀಪ ಸಮರ್ಪಣ. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ರಚಿಸಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಕೃತಿಯೇ-ವಾಗ್ಗೇಯವೇ-ದೇವಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ’ ಎನ್ನುವಾಗ ಸಂಗೀತ ಪೂಜೆ - ದೇವಿಪೂಜಾ ವಿಧಾನ, ಪರಿಕರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ, ವಿಶೇಷವಾದ ಅಭೇದತ್ವಪೂರ್ಣ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಸಾಧಿತ ವಾಯಿತು.

ಸುರಟಿ ರಾಗದ ಶ್ರೀ ವೇಂಕಟೇಶ್ವರನ ಸ್ತುತಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯವಿದೆ:

‘ಮೋದಾಚಲವನ್ನೇ, ಎಂದರೆ, ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟು ಆನಂದವನ್ನೇ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಶೇಷಾಚಲೇಶನನ್ನು ‘ನಾದಾಚಲದೀಪ’ ಎಂದು ಕರೆದರೆ ಮೆಚ್ಚುವವ ಶ್ರೀನಿವಾಸ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ಆವಾಸ ವಾದ ಆ ನಾದಾಚಲಗಳೇ ಸಪ್ತಸ್ವರಗಳೆಂಬ ಏಳುಗಿರಿಗಳು. ದೇವ ದೇವನಾದ ಆ ವಿಶ್ವೇಶ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರನೇ ಆ ಸಪ್ತಸ್ವರಾಚಲದ ಮೇಲಿನ ದೀಪ. ಆ ದೀಪರೂಪಿ, ಅರ್ಧಾತ್ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯು (ತನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ) ಬೆಳಗಿಸುವ ವಿವಿಧ ದೇವಾಲಯಗಳೇ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ಗಮಕವಿಧಗಳು. ಶ್ರೀನಿವಾಸನಾದ ಆ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ವಿನ ದ್ವಾದಶ ನಾಮಗಳೇ ಸ್ವರಾಷ್ಟಕದ ದ್ವಾದಶ ಸ್ವರಭೇದಗಳು. ಅವನ ಪಾದಗಳಿಗರ್ಪಿತವಾದ ಭಕ್ತರ ಸ್ತುತಿ ನುತಿಗಳೇ ಸಂಗೀತ ದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು (ವಾಗ್ಗೇಯಗಳು). ಆ ಶ್ರೀಕರ ಶೇಷಾದ್ರಿ, ಶೇಖರನ ಭೂಷಿಸುವ ಆಭರಣಗಳೇ ರಾಗಗಳು. ಬಹು ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ಸವಗಳಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ಗಾನಲೋಲನೀ ಏಳುಗಿರಿಗಳ ಒಡೆಯ. ವೇದಾಗಮಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಯ ಈತನೇ, ಪದ್ಮಾವತೀ ವಲ್ಲಭನಾದ ಈ ಸುರಬೃಂದತಿಲಕ. ಈ ಶೇಷಗಿರಿವಾಸ ಭಕ್ತರಿಗೆ ನೀಡುವುದು ಆನಂದಗಿರಿಯನ್ನೇ.’

ನಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ರಾಗಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ‘ಸ್ಮೃತಿ’ರಾಗದಲ್ಲಿನ ನನ್ನ ದೇವೀಸ್ತುತಿ ‘ಸ್ಮೃತ್ಯೈ ನಮಸ್ತೇ’ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಮತ್ತು ದೈವದ ಅಭೇದ ಭಾವದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ತುಳುಕುತ್ತದೆ:

ಸ್ಮೃತ್ಯೈ ನಮಸ್ತೇ ಯೈ ಪರಾಶಕ್ತೈ |
ಶ್ರುತ್ಯೈ ಸುಕೃತಿರತ್ಯೈ ಬೃಹತ್ಯೈ ಭಗವತ್ಯೈ |
ಸ್ಮೃತ್ಯೈ ನಮಸ್ತೇ ||

ನಾದರೂಪಾಯೈ ಲಯಾತಿಕ್ರಾಂತಾಯೈ ಪ್ರಣವ
ನಾದಜನಿತ ಸ್ವರಸಪ್ತಮಾತೃಕಾರೂಪಾಯೈ |
ದ್ವಾದಶಸ್ವರಸ್ಥಾನಾಸ್ಥಿತ ಗಮಕರೂಪಾಯೈ
ಪ್ರಬಂಧಾದಿಲಕ್ಷ್ಯಗರ್ಭಾಯೈ ಪ್ರಭಾಯೈ |
ಭೇದಾಜ್ಞಾನಪ್ರಭಂಜನಾಯೈ
ಭವರಂಜನಾಯೈ ನಿರಂಜನಾಯೈ |
ತ್ರಿಬಾಧಾಪಹಾಯೈ ನಿಜಸುಖಾವಹಾಯೈ
ತ್ರಿಪುರಸುಂದರ್ಯೈ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರೈ ||

ಸ್ಮೃತ್ಯೈ ನಮಸ್ತೇ ||

ಸಂಗೀತಕಲೆಯ ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಿಗಂದೇ ಸಂದೇಶರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ನನ್ನ ಅದೆಷ್ಟೋ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಆದರ್ಶಗಳೂ ಮೌಲ್ಯಗಳೂ ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತಿರುವನ್ನೇ.

ಮೋಕ್ಷದಾಯಕವಾದುದು ಈ ಅದ್ಭುತ ಸುಂದರವಾದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇದರ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರತಿ ನಿಧಿಯೂ, ವೇದಕಾಲದಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾದ, ವರ್ಣಿತವೂ ಆದ ವೀಣಾವಾದ್ಯವೂ ಮೋಕ್ಷದಾಯಕ ವೆಂಬ, ಮಹರ್ಷಿ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸಂಗೀತಕೃತಿಯಾಗಿಯೇ ಬಾಗೇಶ್ವರ ರಾಗದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯ ಕನ್ನಡದಭಾವ ಹೀಗಿದೆ:

‘ವೀಣಾವಾದನತ್ತ ಜ್ಞಾನ ಶ್ರುತಿಜಾತಿವಿಶಾರದನ್ ತಾಲಜ್ಞ ನಾದವಂಗಿ ಮೋಕ್ಷಂ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯ ವೆಂದು ಋಷಿವಾಕ್ಯ. ವೀಣಾ ವಾದನತ್ತ ಜ್ಞಾನೆಂದು ಮಹತಿಯಂ ಪಿಡಿದ ನಾರದನಂ ಕೊಂಡಾಡಿ ಸಮರ್ಥನೆಗೈದು ತ್ಯಾಗರಾಜನ ವಾಕ್ಯ. ವೀಣಾವಾದನ ದೊಳ್ ಚಂದದ ಗಾತ್ರಧರ್ಮವೇ ತಕ್ಕುದೆಂದು ಚೆಲುವಿನಂ ಶ್ರೀವಾಣಿ ಪೇಳ್ವ ವಚನಮೇ ವೀಣಾಪಾಣಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯ.’

ಮೇಲಾಗಿ ವೇದಕಾಲದ ಯಜ್ಞಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಕರ್ತನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡು ವೀಣೆ ನುಡಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅಷ್ಟು ಪವಿತ್ರವಾದ ಸ್ಥಾನ ವೀಣೆಗಿದೆ. ವೀಣೆಯು ಮಂಗಳತೆಯ ಪ್ರತಿ

ರೂಪವೇ ಎನ್ನುತ್ತದೆ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಲಾಕ್ಷಣಿಕರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತಿನ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ: ವೀಣೆಯ ದಂಡದಲ್ಲಿ ಶಂಭು, ತಂತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಮ, ಕಕುಭದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ, ಕಕುಭದ ಮೇಲೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ (ಇಂದಿರಾ), ನಾಗಪಾಶವನ್ನಲಾಗುವ ‘ದೋರಕ’ದಲ್ಲಿ ವಾಸುಕಿ, ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ, ಸಾರಿಕೆಗಳನ್ನಲಾದ ವೀಣೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ರವಿ, ಶುಂಭದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ವೀಣೆಯ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ಕೊಡದ ಮುಚ್ಚಳದ ಮಧ್ಯೆ ಸರಸ್ವತಿ—ಹೀಗೆ ಸಕಲ ದೇವದೇವತೆಗಳೂ ನೆಲೆಸಿರುವ ವೀಣಾವಾದ್ಯವು ಸರ್ವ ದೇವಮಯಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಮಂಗಳೆಯಾಗಿ ದರ್ಶನ ಸ್ಪರ್ಶನ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೇ ಭೋಗಸ್ವರ್ಗಪರ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿ ಘೋರ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಪತಿತರಾದವರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಆಶ್ವಾಸನೆ ದೊರೆಯುವುದು ವೀಣಾವಾದ್ಯದ ಮತ್ತು ಅದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಎಂದೇ, ಭಾರತೀಯರಾದ ನಮಗೆ, ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಸಾಟಿ ಇಲ್ಲದ ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶುದ್ಧ, ಸಮರ್ಥ ಪ್ರತಿನಿಧಿ-ಪ್ರತೀಕಗಳಾದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿನ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣತೆಗಳ, ಕಲಾಮೌಲ್ಯಗಳ ಔನ್ನತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯತೆಗೆ ಅಳತೆಯುಂಟೆ, ನಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಅಳತೆಯುಂಟೆ?

✱

ವಿಶ್ವ ವಿಹಾರ್ ಟ್ರಾವೆಲ್ಸ್ ಅ್ಯಂಡ್ ಟೂರ್ಸ್

ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸ ಲಿಯಾಯತಿ ದರದಲ್ಲ

10 ದಿನಗಳ ಜೋರ್ಡಾನ್, ಇಸ್ರೇಲ್ ಮತ್ತು ಕೇಜಿಹ್ ಪ್ರವಾಸ

10 ದಿನಗಳ ಚೈನಾ, ಹಾಂಕಾಂಗ್ ಮತ್ತು ಮಕಾವ್ ಪ್ರವಾಸ

6 ದಿನಗಳ ಶ್ರೀಲಂಕಾ ಪ್ರವಾಸ

7 ದಿನಗಳ ಸಿಂಗಾಪುರ ಮತ್ತು ಮಲೇಶಿಯ ಪ್ರವಾಸ

5 ದಿನಗಳ ಬಾಲಿ ಪ್ರವಾಸ

19 ದಿನಗಳ ಅಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ ಮತ್ತು ನ್ಯೂಜಿಲೆಂಡ್ ಪ್ರವಾಸ

7 ದಿನಗಳ ಜಪಾನ್ ಪ್ರವಾಸ

18 ದಿನಗಳ ಯುಕೆ ಮತ್ತು ಯುರೋಪ್ ಪ್ರವಾಸ

ಪಾಸ್ ಪೋರ್ಟ್ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ

ನಂ. 114, 4ನೇ ಮಹಡಿ, ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್ ಫೋರ್ಟ್ ರಸ್ತೆ, ಮಿನರ್ವ ಸರ್ಕಲ್, ಬೆಂಗಳೂರು - 560004

ದೂರವಾಣಿ: 080-40916012 • ಮೊಬೈಲ್: 9844166555 • www.vishwavihartours.com